

Barn, unge og livskvalitet

Betydningen av skolens utearealer

Kine Halvorsen Thorén

Innledning og bakgrunn

Det har i de senere årene, helt berettiget, vært mye fokus på forfalne skolebygninger og helseskadelig innemiljø. Skoler er blitt stengt og trusler om stenging henger over flere på grunn av dette. Kritikken burde ha vært like høylydt mot det utemiljøet vi tilbyr barn og unge i dagens skole. Trass i at de må tilbringe stadig flere timer på skolen, reflekteres ikke dette i skolens omgivelser, selv ikke etter at 6-årsreformen ble innført. Det er forunderlig at ikke kritikken og aksjonene er like sterke mot utemiljøet som inneklimate. For små arealer, et arealinnhold som hverken tjener undervisning eller barn og unges behov for å være fysisk aktive, og i tillegg en økende trafikk i skolens nærområder, er også så helseskadelig at enkelte skoler kanskje burde vært stengt.

Formålet med denne artikkelen er blant annet å slå et slag for det fysiske utemiljøet som barn og unge omgis av i skolehverdagen. Bakgrunnen for mitt engasjement er flersidig. Ved å utdanne landskapsarkitekter har vi et stort ansvar for å utforme gode utemiljøer for barn og unge. I forbindelse med revisjonen av landskapsarkitektstudiet ved Norges Landbrukshøgskole (NLH) der jeg arbeider, er dette et felt vi ønsker å satse langt mer på enn tidligere. Som rådsmedlem i Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet (SEF) har jeg dessuten arbeidet spesielt med skolens utearealer der ett av målene er å få til retningslinjer/regler som kan sikre bedre utemiljøer rundt norske skoler, noe som ikke minst er et viktig forebyggende helsearbeid.

SEF bekymrer seg bl.a. for den generelle vektutviklingen i befolkningen der barn og unge ikke er noe unntak. Nye studier fra Norges Idrettshøgskole (NIH) viser at jenter og gutter mellom 9 og 15 år er blitt 3 kg tyngre nå enn for 10 år siden (personlig meddelelse v/Lena Klasson-Heggbø og Sigmund Alfred Andersen 2002). Her kan både endrete kostholdsvaner og for lite fysisk aktivitet spille inn. I de to landsdekkende undersøkelsene som er gjennomført av barns og unges kosthold og kaloriinntak, Ungkost -93 (Andersen 1997) og UNGKOST 2000 (Øverby & Andersen 2000), er det brukt to forskjellige metoder som vanskeliggjør sammenligning over tid. Det er derfor lite belegg for å hevde at kaloriinntaket er høyere nå enn tidligere blant barn og unge. For lite fysisk aktivitet får hovedskylda i studien fra NIH. I et slikt perspektiv blir attraktive skoleanlegg der barn og unge oppholder seg så store deler av dagen som mulig, særlig viktige.

Noen definisjoner

Før jeg går videre, kan det være på sin plass å definere noen begreper. For det første, hva menes med *skolens utearealer*? I dagens samfunn mener jeg vi må operere med en utvidet definisjon. En kan ikke lenger bare snakke om skoleanlegget, skolegården eller skoletomta. Mange skoler har i dag så små tomter at de er avhengige av å bruke arealer i nærmiljøet. Nye undervisningsformer som vektlegger prosjektbasert undervisning innebærer også at arealer i nærmiljøet får langt større betydning enn tidligere. Vi kan derfor trekke sirkler rundt skolen for å definere hva utearealet egentlig er. En sirkel kan f.eks. trekkes i forhold til hva en når i frikvarteret, en annen sirkel kan trekkes i forhold til hva som nås i forbindelse med en eller to undervisningstimer. I tillegg behøves oversikt over hvilke dagsutfartsområder skolene bruker, f.eks. i forbindelse med uteskoleundervisning. For det andre er jeg opptatt av at det fysiske miljøet skal fungere i hele *skolehverdagen*. Med det mener jeg både i undervisningen og i elevenes fritid. I fremtidens tettere by tror jeg skolens utearealer vil tillegges ytterligere funksjoner. De må også være *nærmiljøanlegg* for lokalsamfunnene rundt.

Totalt sett handler dette om *skolemiljø og livskvalitet* som også var temaet for det seminaret som denne artikkelen tar utgangspunkt i.¹ Da er spørsmålet hva som legges i *livskvalitet*, og om det fysiske miljøet virkelig påvirker vår livskvalitet. Man kan beskyldes for å være arkitekturdeterminist av mindre. Ved Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR) ble det avsluttet et prosjekt i 2000 med tittelen ”Arealnormer – virkemiddel for livskvalitet i fysisk planlegging” (Thorén m.fl. 2000). I planlegging brukes arealnormer i mange sammenheng, f.eks. for å angi minstekrav til sol, utearealer, tilgjengelighet osv. I realiteten kan dette prosjektet også sees på som en studie av om kvaliteter i det fysiske miljøet virkelig betyr noe for livskvalitet.

I tråd med vanlige funn i livskvalitetsforskningen la også informantene i det forannevnte studiet vekt på helse, forhold til familie og venner, nærhet til andre mennesker, selvrealisering, økonomisk og fysisk trygghet. Det som betyr noe er blant annet forholdet til en selv, partneren og vennene. Boligens og nærmiljøets fysiske kvaliteter som var rammen rundt undersøkelsen, ble med andre ord ikke fremhevet automatisk. Dette ser ut til å være en livskvalitetsfaktor som tas for gitt, men som er viktig ved nærmere ettertanke. Livskvalitet knyttet til fysisk miljø nevnes først og fremst som en slags ”second thought” når det er noe man savner eller det er noe som innbyr til konflikter. I dette tilfellet ble bare voksne intervjuet i tre boligområder i Oslo og på Nesodden. Deres savn var for det første knyttet til for høy tetthet i boligområdene som igjen førte til innkikk, innblikk i andres privatliv, støy og konflikter i forhold til barns lek, tap av sol og utsikt. Dessuten savnet de bedre felles møteplasser og de reagerte på uestetiske omgivelser og rasing av natur. Jeg kjenner ikke til lignende undersøkelser blant barn og unge. Siden spesielt barn er den gruppen i befolkningen som oppholder seg mest ute, vil det ikke forbause meg om mangler i deres fysiske omgivelser kan bidra til at de hindres i å gjøre det de liker og dermed til mistrivsel som kan påvirke deres livskvalitet. Noe det derimot finnes en del av, spesielt fra Sverige, er forskning som omhandler hvordan barn bruker uteområder og hvordan uteområdene påvirker deres motorikk, lek og opphold ute. I det etterfølgende trekker jeg fram noen av disse studiene for å se hvilke kvaliteter barn er opptatt av. Disse kvalitetene vil jeg

¹ Artikkelen er en bearbeidelse av et muntlig innlegg holdt på dagseminaret ”Skolemiljø og livskvalitet”, arrangert av NTNUs tverrfaglige forskningsprogram ”Infrastruktur og livskvalitet” i Trondheim 6. mars 2001.

sammenligne med den fysiske arenaen barn og ungdom i dag tilbys i sin skolehverdag.

Status for skolens utearealer i dag

Fortetting og endring av barns fysiske arena

Fortetting er i dag et overordnet mål for norsk by- og tettstedsplanlegging, og det er mange gode miljøargumenter for denne politikken. Den er imidlertid ikke konfliktfri, fordi potensialet for fortetting ofte er å finne i byenes åpne og ubebygde arealer, gjerne de grønne områdene. Når slike arealer bygges ned, påvirker dette barns nærmiljø både i boligområdene og i skolehverdagen. Så er spørsmålet hvor alvorlig endringene er? Norske byer og tettsteder er tross alt grønne og med nærhet til natur sammenlignet med andre land. Sammen med Signe Nyhuus (Nyhuus & Thorén 1996) har jeg gjennomført en rekke studier av hvordan grønnstrukturen i byer og tettsteder endres. Disse viser at de tettbygde områdene er blitt mer kultiverte og grå de siste 30 årene. Selve naturmiljøet er forringet ganske mye ved at det er blitt færre naturområder tilbake, færre områder har velutviklet tresjikt og færre løpemeter med bekker. En særlig undersøkelse bare av naturområdene, med andre ord ikke de kultiverte delene av grønnstrukturen, viser at det er blitt en ganske stor reduksjon av de store sammenhengende områdene og det er de små områdene under 10 daa som nå dominerer.

Sammenstiller vi disse funnene med annen forskning om barns preferanser for og bruk av utearealer er denne utviklingen ikke gunstig. Både svenske og nå etter hvert også norske studier har vist at særlig naturområder eller områder med et "naturlikt" preg er av stor betydning for barns lek og utvikling (Grahm m.fl. 1997, Lindholm 1995, Fjørtoft 2000). Jeg kommer tilbake til disse undersøkelsene mer i detalj i det etterfølgende.

Ser vi på endringene av grønnstrukturen i forhold til den pedagogiske siden av skolehverdagen, mener jeg også at situasjonen er ugunstig. Jeg har allerede vist at skolens utearealer i dag er langt mer enn skolegården. Skolene er avhengige av arealer i nærmiljøet, og disse områdene er i ferd med å bli spist opp av bebyggelse. Skolene selv eter også av de grønne arealene til sine utvidelsesformål. Ofte når staten gjennomfører en eller annen reform tæres det på grønne områder i byen. Det gjelder reformer både innen eldreomsorgen og innen det psykiske helsevernet. Seksårsreformen er intet unntak!

Hva vet vi om selve skoleanlegget

Hvordan ser det så ut i dagens norske skole og hvordan bruker elevene og skolene uteområdene sine? Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet gjennomførte vinteren 2000 en spørreundersøkelse til absolutt alle landets skoler der ca. 75 % av skolene svarte (Bjelland & Klepp 2000). Fokuset i denne undersøkelsen var bl.a. fysisk aktivitet og hvordan skolene er egnet for dette. Undersøkelsen gir likevel en viktig indikasjon på hvordan tilstanden er for utemiljøet mer generelt.

Ikke uventet reduseres den fysiske aktiviteten med alderen. Blant 1.-4.-klassinger oppga hele 89 % at de hadde vært fysisk aktive forrige friminutt. 5.-7.-klassingene beveger seg også mye. Her oppga ca. 78 % at de hadde vært fysisk aktive forrige friminutt. Blant de eldste, det vil si 8.-10.-klassingene, hadde bare 31 % vært fysisk aktive. Neste spørsmål er da om det finnes hindringer for fysisk aktivitet på skolens eget område? For 1.-4. klasse oppgir 45 % av de spurte skolene at det er slike hindringer, for 5.-7. klasse er nesten 49 % hindret. Størst hindringer er det for de eldste, 8.-10. klasse: hele 59 % av skolene på disse klassetrinnene er hindret.

Hva er det som hindrer eleven i å være i fysisk aktivitet? Arealstørrelsen betyr iallfall en god del og hindrer i gjennomsnitt mellom 18.1-20.8 % av de spurte skolene varierende etter klassetrinn. Den største hindringen var likevel ikke arealstørrelsen, men manglende tilrettelegging og utrusting. I de mest tettbygde områdene betyr imidlertid arealstørrelse mer. Upubliserte data fra SEFs skoleundersøkelse fra 2000 viser at hele 32 % av 5.-7.-klassingene på skoler i byer og tettsteder med 50.000-100.000 innbyggere hindres i å være fysisk aktive. Det interessante her er at selv i mindre tettsteder med ca. 2.000-5.000 innbyggere er det rundt 25 % av skolene som mener at arealstørrelsen er et hinder.

Det er imidlertid manglende utrusting og tilrettelegging som er det største problemet på alle klassetrinn, men mest uttalt for ungdomsskoletrinnet. Her oppgir i gjennomsnitt 42.6 % av skolene at slike mangler hindrer fysisk aktivt. I byer med 50.000-100.000 innbyggere er dette tallet oppe i hele 64.1 %. Selv på landsens skoler som ligger i de minste tettbebyggelsene er dette et hinder som rammer mellom 1/4 og 1/3 av skolene avhengig av klassetrinn.

For lite variert terreng og vegetasjon var blant de innholdsmanglene som ble oppgitt av mellom 1/3 og 1/4 av skolene. Også landsens skoler anser dette som et ganske stort hinder. For ungdomsskolen skal en merke seg

at organisering av skolehverdagen også til en viss grad ser ut til å spille inn.

Hva vet vi om skolens nærmiljø?

Ser vi på skolens nærmiljø og hvordan tilgangen er til utearealer/anlegg utenfor skolens område, så er bildet positivt for barneskolene og de kombinerte barne- og ungdomsskolene. Her har godt over 90 % av skolene slike områder/anlegg i nærheten. Mer oppsiktsvekkende er det at mer enn 15% av ungdomsskolene behøver transport til denne typen arealer.

Det er barneskolene og de kombinerte barne/ungdomsskolene som bruker utearealer utenfor skolens område mest. Blant barneskolene oppgir nesten 89 % at de bruker slike arealer daglig eller ukentlig, mens de kombinerte skolene bruker dem noe mindre: 82 %. Her skiller ungdomsskolene seg ut: bare ca 55 % sier at de bruker slike arealer daglig eller ukentlig. Sagt på en annen måte betyr dette at elevene ved ca. 45 % av disse skolene er sjeldnere ute i nærmiljøet!

Hvor mye av undervisningen foregår utendørs?

Uteskole og utendørs undervisning er noe som åpenbart hører hjemme i de laveste barnetrinnene. I 1.-4.-klasser er nesten 67 % av de spurte mer enn en halv dag ute pr. uke. Tallet faller dramatisk for 5.-7.-klassingene. Her er bare 22 % av de spurte ute tilsvarende. På ungdomstrinnet er slik undervisning nesten fraværende ukentlig. Bare 3.5 % er ute hver uke. Ca. 77 % oppgir at de normalt ikke er ute på ungdomstrinnet!

Utearealer og hvordan de virker på barn. Noen kvalitative studier

I de forannevnte svenske undersøkelsene som er kvalitative og langt mer detaljerte enn det SEF har gjennomført, fremgår det at både arealstørrelse og innhold er av betydning. Disse undersøkelsene har dessuten fokusert på langt mer enn fysisk aktivitet. I et livskvalitetsperspektiv for barn er det viktig å ikke stirre seg blind på det å være fysisk aktiv. Opplevelser, estetikk, muligheter for sosiale samspill, muligheter for rekreasjon i ordets videste betydning er av like stor betydning. Det ligger en fare i å omgjøre skolens utearealer til mini trimanlegg!

I en "naturbarnehage" med mye plass og med stor variasjon både i terreng og natur/kulturvegetasjon som Grahn m.fl. (1997) studerte, lekte barna langt flere fantasileker enn i en mer striglet "bybarnehage" med lite plass. Tempoet var roligere og konfliktene færre. Barna var mindre syke,

noe som i og for seg også hadde sammenheng med pedagogikken. Men konsentrasjonsevnen var større og barna var mer lydvere og mindre rastløse. Rent motorisk var de også bedre utviklet enn barna i de andre barnehagene. Dette er også dokumentert i en undersøkelse av Fjørtoft (2000). Plassen strekker ikke til å forklare hvorfor disse forskjellene kunne oppstå, men mye må tilskrives arealstørrelsen, naturinnslaget og den store variasjonen i opplevelsesmuligheter ute som “naturbarnehagen” kunne by på, også av menneskeskapte innslag, det vil si kultiverte uteområder.

Tilsvarende resultater har Gunnilla Lindholm (1995) fått ved å studere en rekke ulike skolegårder i Sverige. I de “gode” skolegårdene foregikk det langt flere leker og langt større deler av arealene ble tatt i bruk, både arealer med og uten natur. Det som skilte alle de “gode” skolegårdene fra de dårlige var nettopp innslaget av natur. Undersøkelser av Lindholm (2001) understreker fortsatt betydningen av natur, men her vises også at arealstørrelsen kombinert med få elever er blant de faktorene som ga det største antallet aktiviteter.

Oppsummering

En grov oppsummering av dette er at utearealene betyr en god del for fysisk aktivitet både i friminutter og i undervisningen. Det er særlig utforming og innhold som er de avgjørende faktorene. Arealstørrelsen spiller også en vesentlig rolle i byer og tettbebyggelser helt ned til ca. 2.000 innbyggere. Arealtilgang i nærmiljøet ser ut til å være et større problem for ungdomsskolene enn for barnetrinnet. Tallene i SEFs undersøkelse stemmer godt overens med det Torgeir Limstrand fant i en langt mer detaljert undersøkelse fra Nordland (Limstrand 2000). Fra hans undersøkelse fremgår det at heving av pedagogisk kompetanse og bedre fysisk tilrettelegging av uteområdene er de tiltakene institusjonene selv har oppgitt som viktigst for å oppnå mer og bedre uteaktiviteter.

Det er oppsiktsvekkende at så stor andel i ungdomsskolen normalt ikke har undervisning ute. Hva betyr mest her? Hvilken betydning har lærernes eventuelt elevenes holdninger til det å være ute, sammenlignet med det fysiske miljøet? I det hele tatt ser det ut til at ungdomstrinnet burde være et satsningsfelt, noe Limstrand (2000) også oppsummerer fra sin undersøkelse. Ungdom er langt mer passive enn de yngre barna, og undervisningen deres er også tydeligvis mer stillesittende.

Hva kan vi gjøre i praksis?

Behøver vi minstekrav for skolens utearealer?

Det første spørsmålet en kan stille seg er om vi ikke behøver en eller annen form for minstekrav til skolens utearealer. Fra sentralt hold finnes det i dag ikke slike krav. Læreplanen for grunnskolen som burde være sentral her, stiller f.eks. ingen eksplisitte krav til skoleanlegget. Implisitt gir lærerplanen både i de overordnede målene og i delmålene for de enkelte fagene, sterke føringer for hvordan uteanlegget og skolens nærmiljø bør ivaretas.

I den generelle delen heter det bl.a. at ”Opplæringen må fremme glede over fysisk aktivitet og naturens storhet, over å leve i et vakkert land, over landskapets linjer og årstidenes vekslinger” (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1996). Lignende krav er utdypet for de enkelte fagene. Går vi inn i loven for grunnskolen står det likevel fint lite om skoleanlegget. I § 9-3 heter det som følger

§ 9-3. Utstyr og arbeidstilhøve

Alle elevar har rett til ein arbeidsplass som er tilpassa behovet deira. Skolane skal ha tilgang til nødvendig utstyr, inventar og læremiddel. Departementet kan gi forskrifter om tryggleiken til elevane.

Det en særlig bør merke seg her er kravet om *nødvendig utstyr, inventar og læremiddel*. Med de ambisiøse læreplanene er uteanlegget en vesentlig del av dette. Når det gjelder krav til skoleanlegget ellers står det i § 9.5 at kommunene skal sørge for tjenlige grunnskoler der det helst ikke bør være flere enn 450 elever. Forøvrig er man i denne paragrafen mest opptatt av regler for å unngå alkoholserving på skolene!

Som nevnt i innledningen arbeider Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet med temaet minstekrav, og en arbeidsgruppe er nedsatt for å konkretisere hva slags krav dette eventuelt bør være og hvem som bør håndheve dem. Det høres kanskje enkelt ut å skulle utarbeide minstekrav eller normer for skolens utearealer, men hva mener vi egentlig med dette? Norm kommer fra latin og betyr rettesnor eventuelt målestokk. I dag brukes begrepet både som regel, rettesnor og mønster. I disse tre tolkningene er det visse distinksjoner som kan diskuteres også i forhold til skolens utearealer.

Ønsker vi regler nedfelt i lovverk? Da bør vi i tilfelle diskutere hvilke lovverk vi snakker om: Plan- og bygningsloven, skolelovgivningen, helse-

lovgivningen osv. Går vi inn for lovfestede regler reiser nye spørsmål seg. Skal det være like krav i hele landet? Hvordan skal kravene variere etter skoleslag og alder? Skal det være tallfestede krav om avstander og størrelser eller krav ut fra aktivitetsspesifikasjoner? I arealnormprosjektet, som jeg alt har nevnt, der livskvalitet og fysisk miljø og ble studert (Thorén m.fl. 2000), ble de tallfestede kravene oftere fulgt enn andre krav. De fysiske resultatene ble ikke nødvendigvis bedre. Noe som så ut til å være positivt var en annen type normer, nemlig prosedyrekrav. Det vil si krav om hva slags planmateriale som skulle leveres og hvem som skulle uttale seg.

Ønsker vi rettesnorer eller mål vi skal arbeide mot? Denne tolkningen peker i retning av å heve den faglige standarden både blant lærere og planleggere. Dette krever kanskje en omfattende forsøksvirksomhet med spredning av de gode ideene.

Antagelig behøver vi begge deler: regler nedfelt i lovverk og høyning av faglig standard. Betydningen av at lærerne får større forståelse for utearealenes pedagogiske potensiale, kan iallfall bidra til at aktivitetene ute øker. Det viste Lindholms siste studie (2001). En av årsakene til at aktivitetene økte ved noen av skolene var at lærerne hadde vært med i endringsprosessene med sikte på tiltak ute som kunne brukes i en målrettet pedagogikk. For å sikre skoleanlegg som virkelig fremmer mangfold av aktiviteter tyder hennes studier også på at vi på en eller annen måte må få minstekrav til arealstørrelse.

Overordnet grønn planlegging – skolen må på banen

For å sikre skolene tilstrekkelig med arealer i hele skolehverdagen er kommunens overordnede arealplanlegging viktig. En undersøkelse som ble gjennomført av NIBR om norske kommuners befatning med grønnplanlegging viste at svært mange kommuner driver med dette i en eller annen form (Opedal & Thorén 1997). Det interessante er at hverken skole- eller helsesektoren var med i dette planarbeidet som er så viktig for barn og unge. Helsesektoren var faktisk helt fraværende. Skal vi sikre barnas vilkår for fysisk utfoldelse i fremtiden må vi slå vakt om utearealene og det behøves kunnskap på bred front. Det er derfor behov for en langt mer tverrfaglig innsats enn i dag, og barnas interesser må få langt større gjennomslag.

På dette feltet er Kristiansand en foregangskommune. De har ansatt en lærer på heltid som følger opp kravene i Plan- og bygningsloven og de rikspolitiske retningslinjene for barns og unges interesser i planleggingen. Gjennom dette arbeidet er skolenes behov kartlagt, kartene er digitalisert

og tilgjengelige for den kommunale planleggingen. Materialet er dessuten innarbeidet i ”Grønn plakat” som er en samlet verdivurdering av grønnstrukturen. Mange norske kommuner har utarbeidet slike plakater som Miljøverndepartementet oppfordrer til. Et av de siste tilskuddene når det gjelder gode planeksempler innenfor grønnplanfeltet er grønnplanen for Trondheim for 2001-2012 (Trondheim kommune 2001). Her er faktisk skolekretsene brukt som utgangspunkt for å vurdere rekreasjonsverdiene i grønnplanarbeidet. I Vestfold har fylkeskommunen laget et eget opplegg/veileder for såkalte barnetråkkregistreringer (Vestfold fylkeskommune 2000).

Skolene kan i forbindelse med den prosjektbaserte undervisningen bidra med mye nyttig stoff for den kommunale datainnsamlingen, og burde kobles mye mer systematisk til den kommunale planleggingen. Gjennom oppleggene som er utarbeidet for miljølæreundervisningen finnes det mange gode eksempler på hvordan dette kan gjøres. Med det arealpresset vi har nå er imidlertid det aller viktigste for skolene å melde inn sine egne behov overfor de kommunale planleggerne før arealene forsvinner til fortetting.

Utformingen av selve skoleanlegget

Utformingen av selve skoleanlegget må ta hensyn til minst tre forhold.

1. Elevenes behov i hele skolehverdagen
2. Skolens behov der utearealene sees på som en læringsarena og som et læremiddel
3. Skolens utearealer vil bli langt viktigere som nærmiljøanlegg i framtidige og tettere by- og tettstedssituasjoner

Dette krever helt andre innfallsvinkler til planlegging og prosjektering av skolens utearealer enn det vi kanskje er vant til i dag. Med et slikt flerfunksjonelt syn, må bl.a. langt flere aktører inn på banen i planleggingsfasen enn det vi er vant med i dag. Fysiske planleggere som f.eks. den gruppa jeg tilhører, landskapsarkitektene, må kunne samarbeide både med skolens lærerstab, elevene og foreldrenes arbeidsutvalg. Velforeninger og lokale idrettslag er også viktige aktører som kan bidra til å sikre skolens behov både på selve skoletomta og ikke minst de arealene skolene trenger utenfor skoleporten.

Prosjektet ”Levende skule”, et samarbeidsprosjekt mellom Landbrukshøgskolen og Det norske Hageselskapet, er et eksempel på et slikt flerfunksjonelt perspektiv på skolens utearealer der også mange aktører var

involvert. Prosjektet er oppsummert av Hugo (2000), og rapporten gir mange gode eksempler fra alle pilotskolene som var involvert både på utforming for allsidig bruk, organisering av arbeidet og ikke minst hvordan utearealene kan brukes som pedagogisk virkemiddel.

Norsk Forms prosjekt, "Skolen som nærmiljøanlegg" er et annet eksempel på den pilotvirksomheten som er i gang når det gjelder skolens utearealer. Her er tre skoler fra ulike landsdeler involvert. Det er Bjerkaker skole i Tromsø, Strindheim skole i Trondheim og Karuss oppvekstpark i Kristiansand. De tre skolene arbeider med alle de tre problemstillingene som er nevnt over: gode utearealer for elevene i skolehverdagen, utearealene som læremiddel og ikke minst skolens utearealer som nærmiljøanlegg. Det siste er ikke minst viktig etter at nærmiljøanleggsordningen som Kulturdepartementet har (en del av tippemidlene) nå også er åpnet for å kunne brukes på tiltak i skolen. En evaluering midtveis i prosjektet redegjør for hva Norsk Forms prosjekt går ut på og hva erfaringene er så langt (Thorén 2001).

Ved Institutt for landskapsplanlegging ønsker vi å følge opp intensjonene både fra "Levande skule" og Norsk Forms skolearbeid. For at framtidige landskapsarkitekter skal bli bedre rustet til å møte en slik prosess- og aktørorientert planleggingssituasjon, har vi vinteren 2001 startet et samarbeide med Høgskolen i Vestfold. Målet er å utvikle et felles undervisningsopplegg for landskapsarkitekt- og lærerstudenter som vi håper å få på bena i løpet av studieåret 2002/2003.

Vi har også i de siste par årene hatt flere hovedoppgaver (avslutningsoppgaver i studiet) der skole har vært tema. Et interessant arbeid ble i den forbindelse gjennomført av Sjøvik (2000) tilknyttet ungdomsskolens utearealer. Hun gikk systematisk gjennom læringsmålene i læreplanverket for den 10-årige grunnskolen, vanligvis kalt L 97 (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1996) for å se hvordan og hvilke mål man kunne nå gjennom fysisk aktivitet og bruk av utearealene. Våren 2002 har vi hatt flere studenter som har arbeidet med konkrete skoleprosjekter der det har vært et nært samarbeid mellom skolens lærere, elevene og foreldrenes arbeidsutvalg.

Litteratur

- Andersen, Lene Frost. 1997. *Ungkost -93: landsdekkende kostholdsundersøkelse blant 7. klassinger og elever på 2. trinn i videregående skole*. Oslo: Statens ernæringsråd.
- Bjelland, Mona & Klepp, Knut Inge. 2000. *Skolemåltidet og fysisk aktivitet*. Oslo: Inst. for ernæringsforskning, Universitetet i Oslo.
- Direktoratet for naturforvaltning. 1994. *Planlegging av grønnstruktur i byer og tettsteder*, veileder nr. 6/1994.
- Fjørtoft, Ingunn. 2000. *Landscape as Playscape*. Doktoravhandling. Oslo: Idrettshøgskolen.
- Grahn, Patrik, Mårtensen, Fredrika, Lindblad, Bodil, Nilsson, Paula & Ekman, Anna. 1997. *Ute på dagis*. Nr. 145. Sveriges Lantbruksuniversitet Alnarp, Stad & Land.
- Hugo, Axel. 2000. *Levande skule. Å ta skrittet ut. Utearealet som læringsarena*. Ås Hageselskapet/Norges Landbrukshøgskole.
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. 1996. *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*. Oslo.
- Limstrand, Torgeir. 2000. *Ute er In? En kartlegging av uteaktiviteter i barnehager, SFO og grunnskoler i Nordland*. Salten Friluftsråd.
- Lindholm, Gunilla. 1995. *Skolgården – vuxnas bilder barnets miljø*. Nr. 145. Sveriges Lantbruksuniversitet Alnarp, Stad & Land.
- Lindholm, Gunilla. 2001. *Mer att göra på skolgården?: en undersökning av barns aktiviteter på nio skolgårdar före och efter ombyggnad*. Rapport 01:2. Institutionen för landskapsplanering, Sveriges Lantbruksuniversitet Alnarp.
- Nyhuus, Signe & Thorén, Anne-Karine. H. 1996. *Endringer av grønnstrukturen i noen utvalgte by- og tettstedsområder fra 50-tallet til i dag*. Notat nr. 14. Oslo: MILKOM.
- Opedal, Ståle & Thorén, Anne-Karine H. 1997. *Grønnstrukturen i byer og tettsteder. Evaluering av grønnplanlegging i norske kommuner*. NIBR-notat 1997:104. Oslo .
- Sjøvik, Ane Gyri. 2000 *Ungdomsskolens uterom – et sted for aktivitet*. Hovedoppgave. Ås: Institutt for landskapsplanlegging, NLH.
- Thorén, Anne-Karine H. 2001 *Skolen som nærmiljøanlegg Underveis evaluering av Norsk Forms prosjekt for Husbanken*. Ås: Institutt for landskapsplanlegging, NLH.
- Thorén, Anne-Karine H., Guttu, Jon & Pløger, John. 2000. *Arealnormer. Virkemiddel for livskvalitet i fysisk planlegging*. NIBR Prosjektrapport 2000:3. Oslo.
- Trondheim kommune. 2001. *Grønn kommunedelplan 2001-2012*. Trondheim.
- Vestfold fylkeskommune. 2000. *Registrering av arealer med betydning for barn og unge. En veileder*. Tønsberg: Vestfold Fylkeskommune nov. 2000.
- Øverby, Nina C. F & Andersen, Lene Frost. 2000. *UNGKOST 2000. Landsomfattende kostholdsundersøkelse blant elever i 4. og 8. klasse i Norge*. Oslo: Institutt for ernæringsforskning, Universitetet i Oslo.

Kine Halvorsen Thorén
Institutt for landskapsplanlegging
Norges Landbrukshøgskole
Boks 5029
N-1432 Ås, Norge
e-post: kine.thoren@ilp.nlh.no